

OPPILAAN ARVIOINNISTA OPPIMISEN ARVIOINTIIN YHTEISÖLLISTÄ ARVIOINTIKULTTUURIA RAKENTAEN

Kehittyvä alueellinen arviointikulttuuri
oppimista ja osaamista edistämässä

16.1.2019

FT Katriina Sulonen

Oppimisen arvioinnin päälinjauksia

- Arvioinnin pedagoginen luonne korostuu
- Arvioinnin prosessimaisuus keskiössä
- Paikallisen arviointikulttuurin kuvaaminen
- Palautteen ja arvioinnin ohjaavuuden merkityksen korostaminen
- Päättöarvioinnin vertailtavuuden parantaminen (5,7,8,9)
- Tavoitteiden määrittely aiempaa selkeämmin tavoiteperustaisen arvioinnin pohjaksi
- Itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin taitojen kehittyminen
- Hyvän osaamisen kriteerit ja kuvaukset myös alaluokille

Arvioinnin taustalla ja perustana

- 1. PEDAGOGINEN AJATTELU
- 2. OPETTAJUUS
- 3. OPPIMISKÄSITYS
- 4. TAVOITTEETT (OPS 2014, LOPS 2015 opetuksen tavoitteet)
- 5. TOIMINTA – JA TYÖTAVAT
- 6. OPETTAJAN ARVIOINTIOSAAMINEN

PEDAGOGINEN AJATTELU YHTEISÖLLISYYTEEN OHJAAMASSA

(Kansanen 1993, 1996, 2000, myös Scheler)

Toimintataso: opetustapahtuman tekninen tarkastelu

1. Ajattelutaso (objektiteoria)
2. Ajattelutaso (metateoria)

TOIMINTATASO

- piirteitä OPS 1985
- oppitunnin kulku tai oman toiminnan tarkastelu ei vielä ole kovin syvällistä
- suunnittelu, toteutus, arviointi
- opetukseen ja oppimiseen liittyvät teoriat ovat työssä läsnä vain pinnallisesti, soveltaminen kevyttä
- noviisiopettaja, pätevä tekijä, käytännön asioiden hoitaminen ja opetuksen reunaehdot keskiössä
- OPS tasolla keskitytään oppiaineiden ja vuosiluokkien opetussuunnitelmiin

1.AJATTELUTASO

- teoreettisten asioiden ja opetustapahtuman yhteyden pohdinta opetustyön suunnittelussa vahvistuu
- opetuksen ja oppimisen tutkimus kiinnostaa
- opetussuunnitelman rooli laajenee: koko koulun ja kunnan yhteinen asiakirja, OPS:n yleisen osan merkitys vahvistuu
- erilaisten oppimiskäsitysten taitava hallinta ja käyttö tavoitteiden oppisisältöjen ja työtapojen vaatimusten mukaisesti
- yleissivistävän opetuksen tehtävä kirkastuu
- taitava kasvattaja ja opettaja, jolla visioita ja pyrkimys ongelmanratkaisuihin

2.AJATTELUTASO

- opetuksen ja kasvatuksen arvoihin liittyvät asiat saavat yhä enemmän sijaa
- oppimisympäristöt uudenlaiseen tarkasteluun
- koulun ja yhteiskunnan vuorovaikutteinen rooli vahvistuu
- paikallisesti sovittavat asiat OPS:ssa merkityksellisiä
- opettaja teknisestä toimijasta uudistuvaksi toimijaksi
- yhteistyön merkitys työyhteisössä korostuu
- yhteisöllinen tiedon tuottaminen ja osaamisen jakaminen
- oppimisen ehyt polku esiopetuksesta toiselle asteelle

Opettajuuden kehittymiseen liittyviä näkökulmia

- Selkeä näkemys omasta opettajuudesta edistää OPS-työtä sekä arviointiajattelun muutosta, opettaja luo omaa opettajuuden teoria
- Käytössä best practice, tavoitteena next practice
- Ammatillista osaamista vahvistaa tacit knowledge ja käytötieto koulun pidosta
- Oivallus opetussuunnitelman ja arvioinnin eri tasoista kuuluu opettajuuteen (hallinto, pedagoginen, yhteiskunnallinen taso)

Opettajuuden ulottuvuuksia

- 1. Opetuksen suorittaja, opettajuus yksilön näkökulmasta
- 2. Tiedon siirtäjä ja oppimisen kontrolloija, opettaja kouluyhteisössä
- 3. Oppimaan ja kasvamaan saattaja
- 4. Kasvu- ja oppimisprosessin ohjaaja, opettaja yhteiskunnallisena vaikuttajana

(Patrikainen)

Käyttöteoria, skripti, agenda, vuorovaikutteinen ajattelu

(Pitkäniemi ja Aaltonen)

Opettajuuteen vaikuttavia tekijöitä

Ammattitaito, persoonallisuus, kognitiiviset prosessit

joita tukevat

aktiivinen oppiminen

sitoutuminen

vuorovaikutus

autonomia

sekä rationaalinen ja intuitiivinen ajattelu

(Niemi)

Opettajan arviointikäytänteisiin vaikuttavat:

- 1) opettajien omat kokemukset siitä, miten heitä on arvioitu
- 2) opettajankoulutus
- 3) opettajan näkemys opettamisesta
- 4) se, miten ylempi hallinnollinen taso ohjeistaa arviointia/arvosanan antamista (Guskey ja Bailey 2001)

Oppimiskäsitys arviointia ohjaamassa

Opetussuunnitelman perusteissa ei ole yhtä oppimiskäsitystä, sekä POPS että LOPS!

Oppimiskäsityksestä johdetaan opetuksen tavoitteet, joista sitten johdetaan arvioinnille annettavat tehtävät, arvioinnin ajankohdat sekä menetelmät, joita arvioinnissa käytetään

POPS oppimiskäsitys

Otteita luvusta 2.3

”oppilas on aktiivinen toimija, joka oppii asettamaan tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa”

”myönteiset kokemukset, oppimisen ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa oppimista”

”oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen oppimisympäristöjen kanssa

”oppiminen on monimuotoista ja sidoksissa opittavaan asiaan, aikaan ja paikkaan”

LOPS

Otteita luvusta 3.2

”oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta, tavoitteellisesta ja itseohjautuvasta toiminnasta”

”oppimisprosessin aikana opiskelija tulkitsee, analysoi ja arvioi eri muodoissa esitettyä informaatioita, rakentaa uutta tietoa ja syventää siten osaamistaan aikaisempien kokemustensa ja tietojensa pohjalta”

”oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajien, asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa erilaisissa ympäristöissä”

”oppiminen on monimuotoista ja sidoksissa siihen toimintaan, tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa se tapahtuu

Yleisimpiä oppimiskäsityksiä

- Behavioristinen (Skinner, Mager, Lahdes): määrällinen arviointi, opettaja arvioi, numeroarviointi
- Humanistinen (Rogers, Neill, Montessori, Rauhala): laadullinen myös oppimisprosessin arviointi, oppilas ja ryhmä arvioi
- Konstruktivistinen (Bruner, Neisser, von Wright): laadullinen arviointi, opettaja ja oppilas arvioivat
- Kontekstuaalinen (Vygotsky, Lave, Wertsch): laadullinen arviointi, opettaja ja oppilas yhdessä
- Toiminnan teorettinen (Leontjev, Engeström): käytännön ongelmien ratkaiseminen arvioinnin pohjana, kaikki osapuolet arvioivat

Tavoitteet osaamisen ja oppimisen arvioinnin perusta

Mitä arvioidaan perusopetuksessa ja lukiossa:
oppimista, osaamista, käyttäytymistä, työskentelyä, erilaisia taitoja, laaja-alaista osaamista, monialaisten oppimiskokonaisuuksien edellyttämää osaamista

Tavoitteissa kuvataan lopputulosta tai aiottua tulosta

Arvioinnin kohteina on monenlaisia asioita, siksi tavoitteetkin voidaan luokitella.

Tavoitteen ja toimintaohjeen ero

Mitä tehdään/tavoitellaan yhdessä oppilaiden kanssa?

Erilaisia tavoitteita

- Yleisen tason tavoitteet (esim. lukutaito)
- Koulutukselliset tavoitteet (prosenttilasku)
- Kasvatukselliset tavoitteet (hyvät ruokailutavat)
- Ohjaavat tavoitteet (tuntisuunnitelmat)

Tavoitteet voivat olla myös tieto-, taito-, asenne – tai arvotavoitteita.

(Ouakrim –Soivio 2016)

Tavoitteet oppiaineissa

- Kaikissa oppiaineissa on esitetty ja määritelty hyvinkin erilaisia tavoitteita edellisten lisäksi, on tiedollisia ja taidollisia tavoitteita sekä asenteisiin liittyviä tavoitteita. Oppiaineiden tavoitteissa on kohtuullisen paljon eroja, jo tavoitteiden määrissä:
- B kieli (vuosiluokat 7-9), seitsemän tavoitetta
- Matematiikka (vuosiluokat 7-9), 20 tavoitetta

Huom! Tuntijaon vaikutus tavoitteiden määrään ja sujuva siirtyminen 6.luokalta 7.luokalle sekä perusopetuksen jälkeen toiselle asteelle

Esimerkkejä:

- Kotitalous:
- Tiedollinen tavoite: ohjata oppilasta kestäväään elämäntapaan kiinnittämällä oppilaan huomiota ympäristö – ja kustannustietoisuuteen osana arjen valintoja
- Taidollinen tavoite: ohjata oppilasta suunnittelemaan, organisoimaan ja arvioimaan työtä ja toimintaa

Kehittävä arviointi opettajan arviointiosaamista vahvistamassa

Kehittävän arvioinnin keskeisiä periaatteita ovat:

- arviointituotosten ja – tulosten tavoitteellinen käyttäminen
- sidosryhmien ja eri osapuolten osallistaminen prosessiin
- laadullinen ote tuo arvioinnille inhimilliset kasvot
- jatkuva vuorovaikutus eri toimijoiden välillä
- oppiminen luo myönteisiä kokemuksia
- tiedon tuottaminen
- uusien ajattelu- ja toimintamallien tuottaminen
- monimenetelmäisyys

Atjonen, Kauppi, Manninen, Huusko, Räisänen)

Painopiste-esimerkkejä, kun kehittävä arviointi otettu toimintatavaksi

- Joustavat opetusjärjestelyt
- Opetuksen eheyttäminen
- Laaja-alaisen osaaminen osana oppiaineita
- Monialaisten oppimiskokonaisuuksien terävöittäminen koulun toimintakulttuurissa
- Työtavat
- Yhteisöllinen oppilashuoto

Opettajan arviointiosaaminen

- Osaamiseen kohdistuu odotuksia monelta taholta: oppilaat, opiskelijat, huoltajat, luottamushenkilöt
 - odotukset ovat erilaisia eri toimijoilta

Assessment literacy: opettaja tuntee arviointikäsitteistöä ja erilaisia menetelmiä sekä osaa käyttää arvioinnin tuloksia ja tuotoksia opetuksensa kehittämiseen (Atjonen)

Arviointilukutaitoinen opettaja tietää ja ymmärtää:

- arvioinnin ja opetuksen välisen yhteyden ja käyttää saamaansa arviointitietoa opetuksensa kehittämiseen
- hallitsee luokkahuoneessa havainnoinnin, palautteenannon ja kyselemisen
- käyttää perinteisten arviointitapojen lisäksi myös muita arviointimenetelmiä (toiminnalliset kokeet, näytöt, portfoliot, näyttelyt, suulliset kokeet, vertaisarviointi, itsearviointi)
- formatiivisen arvioinnin mahdollisuudet motivoinnissa
- asenteiden, mielenkiinnon ja arvojen merkityksen oppimiselle ja arvioinnille
- erityisryhmien arvioinnin periaatteita

Jatkuu

- oppilaiden osaamista koskevan näytön tärkeyden
- oppilaiden taustoista aiheutuvia vinoumia
- hyvien koulukoekysymyksien ja -tehtävien luonnetta ja laatua
- avoimiin koekysymyksiin annettujen vastausten pisteytysperiaatteita
- testaamiseen epäjohdonmukaisuuteen vaikuttavia tekijöitä
- tärkeisiin arviointeihin (high stakes) valmistautumiseen soveltuvia keinoja
- kunkin testin tai kansallisen kokeen kykyä aidosti kuvata annetun opetuksen tasoa (Atjonen 2017)